

СОЛОМІЯ ВЕНГЕР

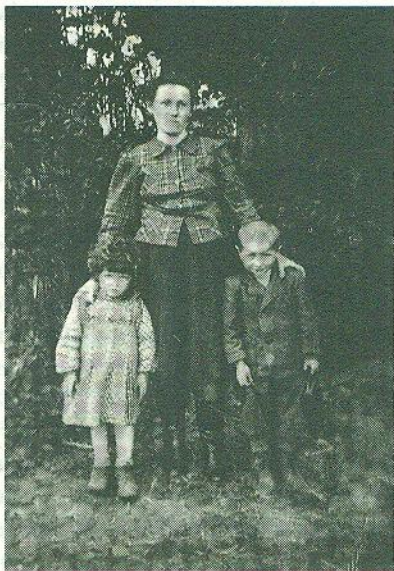
(дівоче прізвище — Пасічник):

«Вивели мене на подвір'я і почали бити прикладами. Коли впала на сніг — копали, де попало»

Народилася 1 березня 1927 року в селі Богатківці Тербовлянського району на Тернопільщині в селянській родині Анни Федик та Ониська Пасічника. У Соломії були ще сестри Марія, Євгенія і три брати — Михайло, Василь, Мирон. Закінчила сім класів школи в рідному селі. Із 1944 року була членкою Юнацтва ОУН¹. Мала псевдо «Ліщина». Жила легально і співпрацювала з підпіллям: була розвідницею і зв'язковою. Двічі її затримувала радянська влада. Уникнула арешту й ув'язнення. Брат Михайло на псевдо «Дуб» загинув у підпіллі 1947 року. Місце поховання досі не відоме. Братів Василя, Мирона і сестру Марію вислали в Читинську область, РРФСР (селище Руднік Кадала). Там прожили 12 років. У червні 1947 року вийшла заміж за ветерана Онуфрія Венгера. Народила двох дітей — Богдана і Ганну. Працювала в колгоспі, на торфопідприємстві в Купчинцях, на молокозаводі в Тернополі. Чоловік помер 1977 року. Передчасно 2005 року пішла із життя донька Ганна, яка хворіла на цукровий діабет. Зараз Соломія проживає в місті Тернополі.

За совітів порядки змінилися. Приїхали вчительки-східнячки. Говорили українською. Люди стали бідні. Не було у що взути-

¹ Молодіжна гілка Організації українських націоналістів.

*Соломія
Венгер зі
своїми дітьми
Богданом та
Ганною.
Богатківці,
Тернопільщи-
на. Поч.
1950-х рр.*

ся. У наш сільський магазин завозили тільки горілку, калоші й цукерки. Почали вивозити в Сибір мазурів¹, а з наших — солтиса² Чикиту, його жінку й сина. Арештували Юрія Пронишина, братів Івана і Михайла Гуменюків, Дем'яна Венгера. Хоч їх невдовзі випустили, але їхні сім'ї вислали в Сибір.

Більшовики як тікали, то пограбували читальню і кооператив. Склеп³ розбили, усе забрали. Розстріляли двох чоловіків, які йшли з поля додому: Мирона Пасічника і Василя Гуменюка. Ми чекали німців. Ніхто не знав, які вони, але тішилися, бо думали, що буде інакше. На читальню почепили синьо-жовтий прапор. Німецькі солдати були високі, тонкі, у білих сорочках із позакочуваними рукавами. Люди їм виносили молока. Хто знав німецьку, говорив із ними.

Я ходила до читальні. Часто збиралися там після Служби Божої. Нам розказували історію України Грушевського. Учили

1 Поляків.

2 Голову сільської ради.

3 Магазин.

дівчат робити різні справи — рушниками і серпами. Усі мушили мати українські строї, малинові хустинки. Співали пісню: «Ти, юначе, живи сам собою / В кожний мент будь готовий до бою / Твій рідний край в неволі, у кайданах / Росить кров у незгоєних ранах...» Я входила до «Січі». Ходила в мазепинці. Нас вишколювали в лісі. Заняття проводив Тарас Гуменюк. Потім німці то все позакривали.

У селі був дуже гарний хор, на чотири голоси. На Великдень люди ставили кошики навколо церкви. Священик ходив у гарному вишитому фелоні. Грав духовий оркестр. Хористи у вишитих сорочках. Як заспівають «Христос воскрес!» — душа радіє. Яка то була веселість! На Йордан теж грали і співали. Весь народ збирався біля ріки Стрипи. Пускали голубів.

Гамер був великий майстер, столяр, робив гарні меблі. Як німці почали всіх бити, то він урятувався, а його жінку й дітей побили в Козові. Дерко, каліка на ноги, і Рейза, кравчиня, мали магазин тканин, то їх, певне, теж побили. Епка ходила до школи з моєю сестрою. Її не стало.

Хто не здав контингенту¹, того сильно били і не давали пеклювати². Особливо діставалося бідним. Ми мали велику господарку, сім гектарів поля. Мій тато завжди все вчасно здавав. Та одного разу прийшли повторно. Забрали всю пшеницю, гречку, овес, ячмінь, які ми лишили на насіння, фураж. Усе повантажили на фіру й повезли. Говорили, що то свої таке роблять. Потім люди розказували, хто в селі тую нашу гречку змолів і крупи їв. А ми не мали. Добре, що стрий, татів рідний брат Іван, мав 40 моргів³ поля. Нам помагав.

Мою 17-річну сестру Євгенію вивезли до Німеччини, хоча не мали, бо ми були великі господарі. Здавали великі податки. З її листів ми дізналися, що попала до бауера⁴. Косила косаркою, рубала дрова, робила все в господарстві і так зносила одяг, але

1 Продуктовий податок.

2 Молотити зерно.

3 Застаріла одиниця вимірювання площі земельних наділів.

4 Від нім. *Bauer* — фермер, селянин.

господар нового не давав, хоча мусив. Тоді моя мама поскаржила-ся в Арбайтзамт¹, і її перевели в інше господарство, ближче до території Польщі. Там жила жінка із двома хлопчиками. Її чоловік був на фронті. Через каміння в жовчному вона померла. Діти були ще малі, дошкільного віку. Тому батько дітей просив мою сестру пильнувати тільки їх, господаркою не займатися. Коли руські наступали, він приїхав, нагрузив фіру продуктами, забрав її, дітей і поїхав углиб Німеччини. Так вона опинилася в таборі для переміщених осіб. Познайомилася з Ярославом, майбутнім чоловіком, із-під Стрия, колишнім дивізійником². Із ним виїхала до Америки. Народили троє дітей. Там вони й доживали віку.

Підпільники заготовляли спирт. Раз зимою 1943 року поїхали в Підгайці трьома фірами, узяли спирт і повезли в село Ішків. Однак за тим підглянув поляк Рогальський. Мав образу на наших хлопців, бо вони хотіли забити його батька. Тому й замельдував³ у поліцію. Приїхали німці машиною з вівчарками. Обступили село. Мали список із шести осіб. Забрали Володимира Бойка, Йосипа Островського, Івана Гуменюка, Ілька Процишина, Дмитра Линду, Костю Кравця. Рано одна з дружин узяла коні, запрягла в сани. Зібрала решту жінок і повезла до їхніх арештованих чоловіків. Коли приїхали до Бережан, їм сказали, що вдосвіта всіх забрали в Рогатин, на розстріл. То та жінка так гнала кінями, що «запалила»⁴ їх: одна конячка впала на дорозі. Нарешті доїхали до міста. Чоловіків якраз вишикували на цвинтарі. Позганяли людей дивитися. До тих шістьох приєднали якогось 14-річного хлопця. Він дуже боявся й обійняв одного з арештованих, старого Процишина. Так вони разом і впали від куль. Тоді мали стріляти ще матір із донькою з Ішкова, у яких повстанці ховали спирт. Але їм фольксдойчер⁵ порадив тікати поміж люди, бо в натовп стріляти не будуть. Так вони і зробили.

Кілька місяців фронт стояв над рікою Стрипою. Радянські солдати підїхали до села босі й обдерті. Один офіцер їхав на коні

1 Служба праці.

2 Учасник дивізії Ваффен СС «Галичина».

3 Доніс.

4 Фізичне виснаження коней, іноді з летальними наслідками. Подібний вираз «загнані коні».

5 Від нім. *Volksdeutsche* — етнічні німці, які жили за межами Німеччини.